

© Belga
Koen Geens: 'Ik heb veel financiële strafzaken gepleit, en ik heb nooit gezien dat wanneer de partijen daar hun werk van maakten, lastige zaken werden afgehaspeld op twee uur. Integendeel.'

'De rechten van verdediging schaden we niet'

Toen Koen Geens een goed jaar geleden minister van Justitie werd, waren de verwachtingen hooggespannen: eindelijk weer een jurist op Justitie, en met het justitieplan eindelijk weer een visie op waar het met de derde macht naartoe moet. Een jaar later lijkt het enthousiasme getemperd: de uitvoering vraagt tijd, de grote hervormingen zijn er voorlopig nog niet, en justitie ontkomt niet aan de zware besparingen. Velen hebben het gevoel op het tandvlees te zitten, en de advocatuur mort over de potpourri's. De minister blikt terug op 2015, en dient zijn critici vastberaden van repliek: 'Ik geef de magistratuur, in overleg met alle betrokken partijen, meer verantwoordelijkheid om haar werk zelf te regelen. Daar kan toch niemand tegen zijn?'

Ruth Boone

De minister staat er aan het begin van het gesprek op om nogmaals zijn besparingstraject en beleidskeuzes in herinnering te brengen: geen 4-2-2-2-besparing, zoals op andere departementen, maar 1-2-3-4, zodat het systeem kan worden ontlast en de werklast verminderd, waardoor de komende zware besparingen beter kunnen worden gedragen; de potpourri's en de verbetering van de informatica om die werklast te verminderen, samen met een rationalisering van het onroerend goed om de besparing te helpen realiseren; en daarna de grote hervormingen van de wetboeken: de fameuze hinkstapsprong van het justitieplan. 'Het justitieplan en de potpourri's die we daarvoor op de rails hebben gezet, zijn nooit doorgevoerd zonder advies in te winnen van alle representatieve organen. De colleges waren erbij betrokken, de Hoge Raad voor de Justitie, en daarnaast heb ik ook heel veel individuele gesprekken gehad. Daarmee wil ik de verantwoor-

delijkheid voor die potpourri's niet afwentelen, integendeel, ik neem er de volle verantwoordelijkheid voor, maar wil wel zeggen dat het niet alleen mijn werk is geweest. Ik heb heel goed geluisterd, maar dat wil niet zeggen dat iedereen het noodzakelijk met iedereen eens is, zo is dat nu eenmaal in de juristenwereld. De potpourri's zijn grondig bediscussieerd na lange en interessante hoorzittingen. 'De bedoeling van potpourri I en II is altijd opnieuw om zetel en parket een aantal verantwoordelijkheden te geven voor de regeling van hun eigen werklast. De wetgever verplicht hen niet langer een aantal dingen te doen, ze kunnen een aantal dingen zelf doen, maar ze kunnen vooral ook nagaan of het nodig is of niet voor de grondigheid en de rechtvaardigheid. Door de eerste potpourri kunnen de auditeur en de arbeidsrechter nu zelf beslissen over het wel of niet geven van een advies door de auditeur. De auditeur mag een advies geven, de rechter mag er een eisen. Als ze dat alletwee niet noodzakelijk vinden, moet er geen advies zijn. Hetzelfde in jeugdzaken. In beide gevallen

wordt de werklast van het OM verminderd, tenzij de zetel toch het advies wil. Ik vind dat een eerlijke methode. We hebben vastgesteld dat het laatste decennium het aantal schriftelijke adviezen van de auditeur verminderd was tot iets meer dan een derde. Er was een praktijk ontstaan waarbij het parket zijn tussenkomst dikwijls tot een mondeling advies beperkte, en dus de meerwaarde van zijn eigen tussenkomst beperkt achtte.'

'Men spreekt veel over een soort staatsgreep van het openbaar ministerie die de minister zou steunen, bijvoorbeeld door de uitbreiding van de mini-instructie tot de huiszoeking in potpourri II. Maar de mini-instructie betekent alleen dat een onderzoeksmaatregel niet automatisch gevolgd moet worden door een gerechtelijk onderzoek. Maar de onderzoeksrechter zal die maatregel nog altijd moeten toestaan. En het staat de onderzoeksrechter nog altijd vrij om de zaak na de huiszoeking aan zich te trekken als hij dat wil. Dat is toch geen staatsgreep van het parket?'

'Ander voorbeeld: de correctionalisering van een misdadaad. In assisen zal het omzeggens nooit het OM zijn dat beslist tot een correctionalisering, maar wel de onderzoeksgerechten. 'Met de potpourrihervormingen reiken we de rechters de sleutel aan, zodat ze zelf kunnen beslissen wat het best is. Ik heb dus wat moeite met mensen die daar vanuit de rechterlijke macht tegen zijn. Wij hebben immers een rechterlijke macht die haar onafhankelijkheid oordeelkundig en wijs kan gebruiken. 'De mechaniek die wij gebruiken is duidelijk: wij vinden niet dat de zetel of het parket zich moeten bezighouden met zaken die routineus zijn, of die beter op een ander niveau behandeld worden. *C'est tout.*

De kritiek lijkt toch vooral van de advocatuur te komen, zeker wat potpourri II be-

treft. Zij zijn niet zeker dat de rechten van verdediging gegarandeerd zullen blijven.

'Wel, laten we het daar even over hebben. Ik geef nog een voorbeeld: de alleenzettelende rechter. Dat bestond al, bij de vrederechter, de beslagrechter, de jeugdrechter, de voorzitter van de rechtbank in kort geding, en in veel kamers in eerste aanleg en hoger beroep. Nu maken we daar het algemene systeem van. Maar in alle gevallen kan de korpschef beslissen dat er drie rechters moeten zijn, ook op verzoek van een advocaat, zonder dat het dan verplicht wordt. De magistratuur zal zich zelf moeten organiseren. Daar is toch niets mis mee, hoop ik.'

Ziet de magistratuur dat zelf ook zo?

'Ik denk dat de meeste van die maatregelen wel geapprecieerd zullen worden, ja. 'Juristen hebben altijd de neiging, en de taak, om de principes veilig te stellen, en erover te waken dat concrete maatregelen geen afbreuk doen aan de onafhankelijkheid van het onderzoek of de rechten van verdediging, en aan de kwaliteit van de rechtsbedeling. Daar heb ik heel veel begrip voor. Maar in het algemeen denk ik dat we met deze maatregelen veel mogelijkheden bieden aan de magistratuur om op een minder belastende wijze om te gaan met de werkdruk, en de prioriteiten te leggen waar die moeten liggen. Dat is mijn bedoeling geweest. Geen andere. Ik denk dat dit op een eerlijke manier tot zijn recht komt in de teksten. 'Neem de kwestie van de snelle betaling van onbetwiste schulden in burgerlijke zaken, of het betalingsbevel in strafzaken. We proberen een uitvoerbare titel te creëren buiten de rechtbank, voor zaken die evident betaald moeten worden. Er is altijd nadien een beroep op de rechter mogelijk, en nodig. Als de debiteur niet akkoord gaat, kan hij nog altijd naar de rechter stappen. Ik heb dat beroep op de rechter *a posteriori* altijd mogelijk gemaakt, omdat ik weet

dat 90 procent van de mensen helemaal niet tegen het betalen van die schuld of die boete is, maar gewoon de zaken op zijn beloop laat. En dat is voor schuldeisers en voor de staat heel moeilijk, want bijvoorbeeld 11 procent van de penale boeten wordt niet geïnd. En die moeten we ook kunnen innen. Daar proberen we de rechter niet mee te belasten, behalve als een betwisting nodig is.'

Vanwaar denkt u dat die vrees bij de advocatuur komt?

'We hebben de OVB en de OBFV nochtans vooraf en uitvoerig geconsulteerd. Het eigene aan dat proces is het voortschrijdend inzicht: na de consultatie en nadat een tekst is neergelegd, komt men dan nog met vragen, zelfs nog na de eerste lezing. En elke keer probeer ik te zeggen 'het kan' of 'het kan niet'. Maar het is niet zo dat ik niet geluisterd heb. Ik heb veel consultatief werk gedaan voordat de teksten nog maar bij de regering waren ingediend, en voordat ze in het parlement kwamen. En ik heb me tegen die tijd op veel punten al aangepast aan de Raad van State. Tijdens de besprekingen in het parlement is de OVB met amendementen gekomen op het punt van conclusies in strafzaken. Ik heb die groten-deels aangenomen.'

'Ik lees dat bijvoorbeeld meester van Puyenbroeck dat nog niet allemaal perfect vind, en dat begrijp ik, maar ik heb in elk geval geprobeerd om in het verloop van een strafzaak en van een burgerlijke zaak voor de rechter een zekere discipline te brengen, door bijvoorbeeld in strafzaken met conclusietermijnen te werken, maar altijd met het laatste woord voor de verdediging. Al tijd. De rechten van verdediging in strafzaken, denk ik, schaden wij niet.'

'Het verzet, ander probleem van de advocatuur. We willen vermijden dat dezelfde zaak tot vier keer voor een rechter ten gronde moet worden overgedaan, en dan misschien nog eens voor Cassatie. Daar moeten we toch ergens paal en perk aan kunnen stellen? Overmacht en een geldige reden kan men nog altijd invoeren. De rechter zal wel oordelen wat een geldig excuus is.'

'Ik lees ook dat er problemen zijn met de beroepstermijnen in strafzaken. We hebben die verlengd, precies om het beroep meer weloverwogen te maken. Als men in beroep gaat, zal men moeten zeggen waarom. En het parket zal nu afstand kunnen doen van zijn volgeroep om een zwaardere straf te vorderen, als de veroordeelde zijn hoger beroep al had laten vallen. Dat is toch echt een verbetering, en leidt tot een decongestie van het systeem.'

Assisenpleiters hebben schrik dat ze voor de correctionele rechtbank onvoldoende tijd zullen hebben om hun cliënt te verdedigen, zoals ze dat in assisen kunnen, omdat correctionele rechters onder grote tijdsdruk staan.

'Ik begrijp de kritiek niet. Ten eerste is er tegen het vonnis van de correctionele rechtbank altijd beroep mogelijk, bij assisen nooit. Daarnaast zullen er in zware strafzaken en in beroep in strafzaken altijd drie rechters zijn. Ik heb veel financiële strafzaken gepleit, en ik heb nooit gezien dat wanneer de partijen daar hun werk van maakten, lastige zaken werden afgehaspeld op twee uur. Integendeel. Ik heb vaak meerdaagse zittingen meegemaakt, zowel in burgerlijke als in strafzaken. De bedoeling is alleszins, en ik heb dat ook nadrukkelijk verklaard in de voorbereidende werken, dat strafrechters die gecorrectioneeliseerde misdaden grondig aanpakken. Het is dus, voor wie daaraan zou twijfelen, duidelijk de wil van de wetgever dat ze dat zouden doen.'

'Er is nu heel veel te doen over het onderzoek ter terechtzitting en het horen van getuigen. Dat gebeurt meer op basis van gewoonte dan van de wettekst. Want ook in een correctionele zaak is het perfect mogelijk om getuigen en experten ter zitting te horen.'

Maar men zegt dat het heel moeilijk is.

'Zelf heb ik het wel meegemaakt dat ze gehoord werden, en grondig. Ik neem aan dat dat gebruik minder bestaat. Maar het is mijn uitdrukkelijke vraag om dat wel te doen. Want ik begrijp dat het belangrijk is om dat getuigen- en expertenverhoor goed te doen. Maar alleen van getuigen en experten die ter zake doen, die kwalitatief een

meerwaarde betekenen. Iedereen zal toegeven dat er in een assisenzaak wel eens getuigen en experten worden gehoord van wie dat niet het geval is.'

'Kijk naar het proces Aquino, of Lernout & Hauspie: die werden niet afgehaspeld in de correctionele rechtbank of het hof van beroep, en dat is ook niet de bedoeling van de hervorming. Moest blijken dat dat wel gebeurt, dan kan de wetgever bijkomende maatregelen nemen om dat te voorkomen.'

Hebben de assisenpleiters hun eigen graf opdoelen door de terechtzitting te laten exploderen met al die getuigen?

'Ik wil geen oordeel vellen over wie wat gedaan heeft. Ik denk dat we door deze hervorming de tijd krijgen om na te denken over een meer aangepaste behandeling van zware criminele zaken. Ik stel alleszins vast dat er ook onder experten diametraal tegenovergestelde meningen zijn. De correctionalisering wordt al sinds 1838 toegepast en we breiden die verder uit, maar het laat het debat ten gronde toe over hoe we de juryrechtspraak in de 21ste eeuw zullen organiseren, hoe we dat kunnen aanpassen aan de moderne tijd. Zal dat een criminele kamer zijn, met een gemengde jury van professionelen en leken? Ik neem akte van dat voorstel, waarover grondig gedebatteerd zal moeten worden, maar dat organiseer je niet *overnight*. Eerst moeten we de rechtbanken ontlasten, de zaken efficiënt doen verlopen, en dan neem ik de tijd om dat debat ten gronde te voeren.'

'Die grondige hervorming zal bovendien waarschijnlijk niet direct in werking kunnen treden. Er zijn in het verleden twee grote pogingen geweest om de strafvordering te hervormen, die van Bekaert in 1975 en die van Franchimont bij de eeuwwisseling. En die zijn allebei mislukt. Ik ga dat opnieuw met heel goede experten proberen, maar ik ken een beetje mijn geschiedenis. Ik zal er alles aan doen om dat tot een goed einde te brengen, maar ik wil nu toch al het essentiële veiligstellen, om vereenvoudigingen aan te brengen voor de magistratuur en de advocatuur. Ik ben niet ongevoelig voor hun vragen, maar iedereen moet bijdragen tot een kwalitatieve en efficiënte rechtsbedeling.'

U zegt dat u uw geschiedenis kent. U houdt er ergens wel rekening mee dat het misschien toch niet lukt?

'Wel, daar houd ik geen rekening mee, omdat ik een optimist ben en iemand die er alles aan zal doen om het te doen slagen, maar mijn antwoord is altijd heel duidelijk. Wie zegt dat hij het heel groot ziet, en alleen dat doet, die slaagt heel dikwijls niet. Wie alles in één keer wil doen, zonder daar met kleine stappen naartoe te werken, die heeft helemaal niets gedaan als de grote stap mislukt. Daarom heb ik altijd gesproken van een hinkstapsprong. Ik ben bijna klaar voor de sprong, maar als morgen, ik zeg maar iets...'

...de regering valt?

'Als de regering valt, wat ze echt niet zal doen, dan heb ik tenminste dit gedaan. Nu had men een aantal ingrepen dringend nodig, los van de budgettaire context. Het systeem was overbelast, en het is niet met meer magistraten dat je dat oplost. Elke procent economische groei, betekent immers 0,9 procent meer geschillen.'

Besluit: wie in de uitbreiding van de mini-instructie en de mogelijkheid tot correctionalisering in assisen een voorafname ziet op de afschaffing van de onderzoeksrechter en assisen...

'Nee, dat is het niet. Als men goed kijkt, zal men zien dat dit manieren zijn om het systeem te ontlasten.'

'Het debat over de onderzoeksrechter wil ik nu voeren, maar ik weet dat dat een debat is dat ten gronde gevoerd moet worden, dat die oplossing draagvlak moet krijgen, om het daarna rustig voorbereid te kunnen invoeren. Want men is nu al ongelukkig over al het nieuwe dat er aan komt. Stel je voor dat we op een-twee-drie een wetboek van strafrecht of strafvordering uit de mouw zouden schudden. Je moet daarvoor je tijd nemen.'

Zal er ook een evaluatie komen van de potpourriwetten?

'Ik heb daar zeker en vast oor naar. Ik neem het voorbeeld van de familierechtbanken, daar was pas na zeven jaar een evaluatie gepland. Nu al komen we tot de vaststelling dat de inleidingszitting en de persoonlijke verschijning in de verschillende rechtbanken op een verschillende manier wordt toegepast.'

'Uiteindelijk zijn de de commissie Justitie van het parlement en de Colleges en de Hoge Raad permanente evaluatieorganen. Men kijkt op ieder moment naar wat er gebeurt op het terrein, en als we moeten bijsturen, dat zal ik dat met heel veel plezier doen. Maar zoals bij de familierechtbanken wil ik dat toch eerst zijn tijd geven. Het woord is nu aan de rechterlijke macht. Ze hebben veel mogelijkheden voor sturing gekregen. Ik heb veel respect voor hun competentie en onafhankelijkheid. Zij moeten nu als moeders van het recht hun werk doen met die nieuwe wetgeving. Ik heb er ook geen bezwaar tegen dat die wetgeving her en der anders wordt toegepast. Dat is nu eenmaal eigen aan de rechterlijke macht.'

Laten we ook al even vooruitblikken naar 2016. In 2017 zouden er beheersovereenkomsten moeten zijn met de verschillende hoven en rechtbanken. Maar het college van de zetel liet begin dit jaar al weten dat ze die streefdatum niet zien zitten.

'We zijn nu binnen de regering volop bezig om potpourri IV op de rails te zetten. Daarin zal een belangrijk stuk gewijd zijn aan de actualisering van de beheersautonomie. In overleg met de administratie, de colleges, de HRJ, de ordes en de regering gaan we een aantal bijsturingen voorstellen die toelaten om in 2018 - 2017 is iets te vroeg dag - te starten met dat model, waarbij de rechterlijke macht, zetel en parket, haar eigen werking gaat regelen, eigen middelen verdelen en autonomie krijgen in de organisatie.'

'Dat is een interessant parcours, maar niet gemakkelijk. We zijn daar al heel intens mee bezig sinds het voorjaar, omdat het zoveel overleg en brainstorming vraagt. Maar we groeien stilaan naar een goede oplossing. Ik hoop dat die tegen de lente helemaal rond is binnen de regering, en dan moet ze weer het parcours volgen via de Raad van State en het parlement. Dan kunnen we de kaap deze zomer ronden zodat we anderhalf jaar hebben om de uitvoering te doen.'

'In Potpourri zullen uiteraard nog andere dingen zitten, zoals de voorlopige hechtenis en het Brusselse marktenhof, een gespecialiseerde sectie van het hof van beroep bevoegd voor mededinging, en voor vorderingen tegen beslissingen van de CREG, BPT.'

'En ook heel het pilootproject koophandel zal er inzitten, met de comparatie na antwoord. Dan zou men op zes weken moeten dagvaarden in plaats van op acht dagen, en na een maand zou er geantwoord moeten worden, zodat de rechter bij de eerste zitting over alle argumentaties beschikt, en kan nagaan of een minnelijke schikking of een bemiddeling niet meer aangewezen is.'

Eind 2016 moet de Salduzrichtlijn uitgevoerd zijn. Dat zal extra druk leggen op de kosten voor de pro-Deorechtsbijstand. Hoe zit het nu met de hervormingsplannen voor de tweedelijnsbijstand?

'In de ministerraad is vorige week vrijdag een

voorontwerp van wet daarover goedgekeurd. Dat gaat nu naar de Raad van State. Het houdt vooral een herziening in van het puntensysteem voor alle types zaken, zodat de punten beantwoorden aan de vermoedelijke noodzakelijke werklast. We zijn bijvoorbeeld nagegaan of we schikkingen beter kunnen verlonen en in vreemdelingenzaken minder punten kunnen geven voor meervoudige procedures zonder meerwaarde. Dat puntensysteem is een belangrijk stuk in de hervorming, maar dat zal via een MB gebeuren. Het kwam tot stand in ampel overleg met de beide ordes van advocaten (*zie kader, red.*)

'Er is daarnaast ook de financieringskwestie. Er wordt een fonds voor juridische tweedelijnsbijstand opgericht. Dat voorstel zal door de meerderheid in het parlement ingediend worden, en zal samen met het wetsontwerp behandeld worden. Het budget voor de betaling van pro-Deoadvocaten bedraagt nu 71 miljoen euro. We hebben dat fonds, dat onder meer gefinancierd zal worden door een bijdrage op de penale boetes, echt nodig om vanaf 2018 de bijkomende Salduzkosten te financieren. In dat perspectief stelde ik in het Justitieplan een arrestatie voor van maximum 48 à 72 uur, niet om repressief te zijn, maar omdat het de Salduzwerking behoorlijk zal vergemakkelijken.'

Naar aanleiding van de recente terreurdreiging heeft de regering alvast voorgesteld om de arrestatietermijn voor terreurverdachten van 24 naar 72 uur uit te breiden. Zou het in die optiek dan niet interessanter zijn om het onmiddellijk naar alle misdrijven uit te breiden?

'Die discussie laten we over aan het parlement, omdat dat voorstel is ingediend in de speciale commissie terrorisme. Het vervelende is dat men in die context vaak van uren spreekt, terwijl ik dat zie in de context van 'is het nog een politieel onderzoek of is het al een gerechtelijk onderzoek, is het nog een politieel of al een gevangeniscel?' Ik weet dat nu dikwijls mensen voorlopig worden gehecht omdat men te weinig tijd heeft.'

Er zou ook een enkelband worden opgelegd aan teruggekeerde Syriëstrijders.

'Dat is een zaak voor de regering, en er is voor het ogenblik geen enkele tekst die toelaat om daar iets over te zeggen. Ik kan binnen het strafrecht de incriminaties wat uitbreiden, en ik zou, in overleg met de gemeenschappen, graag de autonome straf van de enkelband toepassen vanaf mei. We zouden de wet zo kunnen aanpassen dat dit kan worden gecombineerd met de deradicaliseringsmaatregelen ten aanzien van geradicaliseerden die tot geweld oproepen. Maar als het een voorzorgsmaatregel is, zoals het inhouden van de identiteitskaart, kan het enkel een administratieve maatregel zijn. Justitie kan mensen die geen misdrijf hebben gepleegd, geen enkelband aandoen.'

En kan dat op een juridisch sluitende manier geregeld worden?

'Dan zal moeten bekeken worden in welke mate dat vrijheidsbenemend is, en hoe men dat met de rechten van de mens verzoent. Maar een voorzorgsmaatregel kan het strafrecht niet nemen.'

Pro Deo

Vorige week vrijdag heeft de ministerraad een voorontwerp van wet goedgekeurd over de hervorming van de tweedelijnsbijstand.

Dit zijn de hoofdlijnen van de hervorming:

- Het budget wordt met 3 miljoen euro opgetrokken, bovenop de huidige 71 miljoen euro (dat leidt tot 1 euro extra per punt). Er wordt bij wetsvoorstel van de meerderheid in het Parlement een fonds voor juridische tweedelijnsbijstand opgericht, onder meer om de Salduzbijstand te financieren.
- Bij de controle van de bestaansmiddelen kan rekening worden gehouden met alle bestaansmiddelen van de aanvrager, dus ook roerende inkomsten en spaargeld. Ook mensen zonder wettig verblijf zullen recht op bijstand krijgen voor hun fundamentele rechten.
- Aanvragers zullen een persoonlijke bijdrage moeten betalen, en procedures die leiden tot een minnelijke schikking zullen gepromoot worden. Extra kwetsbare groepen moeten geen persoonlijke bijdrage betalen (zoals minderjarigen, geesteszieken, mensen zonder bestaansmiddelen, asielzoekers, staatlozen, mensen die een collectieve schuldenregeling vragen).
- Advocaten die hun pro-Deowerk niet correct uitvoeren, zullen beter opgevolgd en bestraft kunnen worden.
- Later zal bij ministerieel besluit de nomenclatuur voor pro-Deovergoedingen worden aangepast.